

Položaj i uloga žena u djelu Ponos i predrasude s naglaskom na lik Elizabeth Bennet

Kadić, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:580780>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)



SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Tea Kadić

**Položaj i uloga žena u djelu *Ponos i predrasude* s
naglaskom na lik Elizabeth Bennet**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Tea Kadić

Matični broj: 0009079642

Položaj i uloga žena u djelu *Ponos i predrasude* s
naglaskom na lik Elizabeth Bennet

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijela Marot Kiš

Rijeka, 5. srpnja 2022.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova *Položaj i uloga žena u djelu Ponos i predrasude s naglaskom na lik Elizabeth Bennet* izradila samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Danijele Marot Kiš.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Tea Kadić

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Metodologija	2
3. Utjecaj feminizma	3
3.1. Valovi feminizma.....	4
3.2.1. Razlikovanje spola i roda prema Judith Butler	5
4. Biografija Jane Austen	7
4.1. Jane Austen kao feministica.....	7
5. <i>Ponos i predrasude</i>	9
6. Važnost braka u 18. stoljeću	12
7. Klasna struktura društva.....	14
8. Elizabeth Bennet, feministica toga doba?	15
9. Prikaz tradicionalnih likova: Caroline, Jane i Charlotte	18
9.1. Ostali likovi.....	19
10. Prikaz ženske svijesti kroz roman	21
11. Zaključak.....	23
12. Sažetak i ključne riječi	24
13. Literatura	25

1. Uvod

Tema ovoga završnog rada je analiza položaja i uloge žena u romanu *Ponos i predrasude* s naglaskom na lik Elizabeth Bennet koja odstupa od ostalih likova. Kako bih mogla analizirati protagonistice romana u prvome dijelu rada osvrnut ću se na samo postojanje feminizma, govorit ću o tome što je pokret feminizma pridonio, na koji je način utjecao na društvo i koje su izuzetno važne osobe za feminizam. Nakon toga ću se nadovezati na teorije Judith Butler o samom pojmu roda i spola te ću ih primijeniti na ovome romanu. Potom ću predstaviti spisateljicu Jane Austen i njezino stvaralaštvo, ali i utvrditi možemo li ju uistinu i nazvati feministicom te ću govoriti o tome što je ona promijenila u dotadašnjem načinu stvaralaštva. Zatim ću detaljnije analizirati i sami roman koji je posebno značajan s obzirom na to koliko je vjerno prikazivao tadašnje društvo i potlačenost žena kojima je u većini slučajeva jedina opcija bila stupiti u brak. Uzet ću u obzir nekadašnje snažno isticanje između društvenih klasa te ću govoriti i o tome.

Drugi dio rada posvetit ću protagonisticama romana *Ponos i predrasude*, opisat ću koliko su se zapravo međusobno razlikovale te ću istaknuti njihove posebnosti, a zatim ću opisati žensku svijest toga doba i važnost privatnog prostora uz pomoću kojega su žene mogle razvijati svoje sposobnosti. U posljednjem dijelu sistematizirat ću sve navedene teze i dovesti nas do određenog zaključka.

Razlog odabira ove teme za završni rad jest sama želja za prikazivanjem žene u društvu čija je vrijednost oduvijek umanjivana i koja je oduvijek bila potlačena u odnosu na muškarca, čak i danas. Smatram da je izuzetno važno istaknuti značenje feminizma koji se aktivno od 18. stoljeća bori za prava žena, ali kasnije i za prava drugih ranjivih skupina. Počevši od toga da su se mnoge spisateljice u prošlosti oslovljavale kao „supruga književnika“, nakon dugotrajne borbe govorimo o nekim najznačajnijim autoricama među koje svakako ubrajamo i Jane Austen, stoga mi je cilj približiti njezino stvaralaštvo.

2. Metodologija

Kako sam u uvodu i navela, predmet završnog rada jest položaj i uloga žena u romanu *Ponos i predrasude* s naglaskom na lik Elizabeth Bennet, stoga će mi glavni izvor informacija biti upravo roman Jane Austen, *Ponos i predrasude*. Kako bih pobliže objasnila značenje feminizma i što je donio, osvrnut ću se na članak Damirke Mihaljević *Feminizam- što je ostvario?*, a potom ću se poslužiti teorijama Judith Butler iz njezine knjige *Nevolje s rodom* kako bi ustanovili razliku između roda i spola. Pri samom opisu stvaralaštva Jane Austen, kao i o opisu njezina života koristit ću se knjigom *Engleska književnost* Miroslava Bekera i drugih autora. *Vodič kroz svjetsku književnost za inteligentnu ženu* te *U ženskome ključu* dvije su knjige autorice Nadežde Čačinović koje su mi omogućile feminističku perspektivu gledanja na roman *Ponos i predrasude*, a uz pomoć knjige *Roman 18. stoljeća* Miroslava Bekera analizirat ću samo djelo. Kako bih pobliže okarakterizirala ženske likove te ih usporedila s Elizabeth poslužit ću se sljedećim člancima: *Contrasting Attitudes Toward Marriage in Pride and Prejudice: Elizabeth Bennet's Disregard for the Contemporary Marital Conventions* autorice Elin Bloom, potom člankom *Feminism in Jane Austin's Pride and Prejudice* autorice Kaneez Zehra Shahnaz Sultana, zatim vrlo značajnim člankom Francesa Koziara, *Manners, Mobility, Class, and Connection in Austen's Emma and Pride and Prejudice*, uz pomoć kojega ću jasno objasniti muško-ženske odnose i njihov položaj te nizom drugih članaka nakon čega ću i zaključiti ovaj završni rad.

3. Utjecaj feminizma

Položaj žena oduvijek bio je podređen muškarcima u društvenom, ali i političkom položaju. Ne samo da u prošlosti nisu imale pravo glasa, nego nisu imale pravo donošenja bilo kakvih odluka bez prisustva muškarca. Kada bi došle u određenu dob jedino preostalo bilo im je udati se ili otići u samostan. Ovo se posebice isticalo kod siromašnijih žena. Neudane žene bile su predmet sramote, brak se gledao kao oblik društvenog ugovora bez kojeg žena nije dovoljno vrijedna. Nešto kasnije javila se mogućnost posla guvernante, ali i do toga se teško dolazilo. Muška nadmoć i njihova dominacija isticala se u svim aspektima života. Dakle, žena je pripadala privatnoj sferi odnosno unutrašnjem svijetu, dok je muškarac pripadao vanjskoj sferi odnosno javnom životu te je njegova uloga bila privređivati za obitelj (Mihaljević 2016: 149-150). Kroz književnost čitajući razne romane tog doba često smo mogli vidjeti i motiv žene koja rađa, a nakon što sazna da je dijete djevojčica slijedi veliko razočarenje i tuga. Upravo nam i to pokazuje koliko su žene toga doba, pogotovo nižeg statusa i slabijeg imovinskog stanja, bile nesretne te koliko nisu željele da bilo tko drugi doživi njihovu sudbinu. Nakon modernizacije društva u 19. stoljeću pozicija žene opisivana je kao „žena i muž su jedno, a to jedno je muž“ (Mihaljević 2016: 150). Ova rečenica ukazivala je na muškarčevo pravo nad ženom, odnosno nad njezinom imovinom s obzirom na to da je općepoznata važnost ženina miraza bez kojeg se teško mogla udati. Damirka Mihaljević ističe kako se „Aristotelova teza o ženskoj ništavnosti uzimala kao znanstvena paradigma do 17. stoljeća“, iz čega nam slijedi da je Aristotel smatrao kako žene nisu sposobne učiti te proučavati, odnosno baviti se teorijom. Također je istaknuo da su žene po prirodi hladnije od muškaraca, stoga ih treba držati u kući kako se ne bi prehladile (Mihaljević 2016: 151). Njegove teze upućuju na mizoginiju tog doba. Engleski se filozof T. Hobbes suprotstavio takvoj ideji. On nije smatrao prirodnim da muškarci imaju veća prava od žena, već je to smatrao isključivo političkim pitanjem, stoga je time unio brojne promjene. Nakon Hobbesa, u duhu modernog doba, Mary Astell je u svojoj knjizi *Reflectiones of Marriage* napisala izrazito poznatu rečenicu „Ako su svi muškarci rođeni slobodni kako to da se sve žene rađaju kao robinje?“ (Mihaljević 2016: 152).

Temeljni dokument Francuske revolucije bio je *Deklaracija o pravima čovjeka i građanina* kojim se i dalje nastavio patrijarhat što je značilo da su slobodu i sva prava i dalje imali samo muškarci. Taj je dokument izazvao brojne polemike nakon čega se dramska spisateljica i pobunila. Nedugo nakon toga je i smaknuta. Iako je ona platila svojim životom,

dala je velik poticaj ženama da se bore za svoja prava što je i vidljivo u pokretu sufražetkinja. Nakon toga se osnivaju razni pokreti kojima je cilj bio izboriti se za ženska prava, posebice za pravo glasanja. Pokret feminizma promijenio je živote žena i u društvenom, ali i u političkom smislu, te ga možemo promatrati u tri vala (Mihaljević 2016: 153).

3.1. Valovi feminizma

Prvi val feminizma vežemo uz osamnaesto stoljeće te on traje do sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća. Prvi se pokreti javljaju upravo u Velikoj Britaniji što možemo povezati s kontekstom nastanka ovog djela, a nešto kasnije se javljaju i u SAD-u. Dakle, pokret je prvotno bio vezan uz borbu za pravo glasanja, pravo na obrazovanje, ali i pravo zaposlenja.

Najznačajnija književnica bila je Mary Wollstonecraft koja je objavom svojega djela *Obrana ženskih prava* dobila status začetnice modernog feminizma. Isticala je važnost obrazovanja jer je neravnopravnost vidjela upravo u neznanju. Izjavila je: „Oslobodite ih, i ubrzo će one postati mudre i kreposne, kao što to i muškarci postaju sve više, jer napredak mora biti obostran, inače će nepravdi na koju je primorana polovica ljudske rase pribjegavati i one odgovorivši istom mjerom svojim ugnjetavačima“ (Mihaljević 2016: 154). Veliki poticaj feminizmu dao je i John Stuart Mill svojim esejom *O podređenosti žena* u kojem je govorio upravo o slobodi i jednakosti žena. U prvom su se valu javile i Suфраžetkinje među kojima su najznačajnije Emmeline Pankhurst, Harriet Taylor, Millicent Fawcett, koje su nakon nezadovoljstva pokušale silom doći do svojih prava (Mihaljević 2016: 156).

Prvi val bio je izrazito važan jer nakon Prvog svjetskog rata uistinu su se počele zapošljivati i žene, doduše razlog je mogao biti i nedostatak radne snage. Upravo je taj čin omogućio ženama da pokažu da su jednako sposobne za rad kao i muškarci i da nema razloga da budu potlačene. U devetnaestom stoljeću, žene su počele dobivati i pravo glasa, a Švedska je bila prva država koja je ženama to i omogućila. Nakon dugotrajne borbe, žene su uglavnom ostvarile ravnopravnost koju su i željele (Mihaljević 2016: 157-158).

Za drugi val feminizma izrazito je značajna Simone de Beauvoir, ljevičarka koja je napisala knjigu *Drugi spol* koja je postala važno djelo feminističke teorije. Najpoznatija njezina izjava bila je „ženom se ne rađa, ženom se postaje“ (Butler 2000: 23) gdje zapravo ističe da je rod konstruiran, a ženom se postaje pod kulturalnom prisilom da se postane ženom. To dakle nije prisila koja potječe od spola (Butler 2000: 23). Beauvoir zapravo kritizira uvjete u kojima

se žena razvija tako da bude ovisna o muškarcu jer na taj način ona nije ni rođena, već takve atribute stječe u muškom svijetu, naravno protiv svoje volje. Društvo oduvijek nameće djevojčicama poslušnost kako ne bi konstruirale vlastitu ličnost (Mihaljević 2016: 158). Na nju se nadovezuje Betty Friedan svojim djelom *Ženska mistika* u kojem je dala ključne uvide o položaju žena koji je usporedila s koncentracijskim logorom. Ona je brak i majčinstvo smatrala važnim, ali ne i jedinom vrijednosti žena. S druge strane, Kate Millett napisala je djelo *Spolna politika* u kojemu je radikalno pristupila feminističkim temama nakon čega je doživjela mnogobrojne napade. Iznijela je da muškarci kontroliraju žene i u javnoj i u privatnoj sferi što je definirala kao glavno obilježje patrijarhata. Millett smatra da je nužno odbaciti pojam roda kakvog ga je konstruirao patrijarhat (Mihaljević 2006: 159-163).

U trećem valu feminizma koji traje od osamdesetih do devedesetih godina dvadesetog stoljeća rješavala su se pitanja koja feministkinje drugog vala nisu mogle ostvariti. Feministice su se bavile pitanjima crkinja koje su doživljavale rasnu diskriminaciju, ali i manjinskim skupinama ili skupinama drugih seksualnih orijentacija. Najznačajnija knjiga trećeg vala bila je zasigurno knjiga Judith Butler *Nevolje s rodom* (Mihaljević 2006: 165).

3.2.1. Razlikovanje spola i roda prema Judith Butler

Kako sam se u prethodnom poglavlju već dotaknula same razlike između spola i roda, a koja je izuzetno značajna za drugi val feminizma, valja nešto reći i o stajalištu Judith Butler o samim pojmovima koja su promijenila smjer feminizma trećega vala, ali nam i omogućila promatranje položaja i uloge žena u romanu *Ponos i predrasude* na drugačiji način.

Kategorija „žena“ pojam je koji nas uvodi u srž svih rasprava koje se tiču feminističkih interesa i ciljeva. Dok je ranije bila uvriježena pretpostavka da je univerzalno feministički subjekt kojeg je podupirao čvrsti ženski identitet bio glavni razlog za borbu, danas postaje sve veći politički problem kada znamo da je identitet fluidan. Stoga, da bi subjekt uistinu i bio subjekt, mora ispunjavati određene uvjete (Butler 2000: 18). Butler ističe kako samu kategoriju „žena“, proizvode i sputavaju one iste strukture moći prema kojih se teži emancipaciji. Iz toga slijedi da riječ „žena“ ima mnogostruka značenja. Ako se netko definira kao žena, ne može se istaknuti da je to sve što ona je prvenstveno jer se rod ne konstruira uvijek konzistentno ili koherentno u različitim kontekstima. Samim definiranjem osobe dolazi do mnogobrojnih generacijskih sukoba s obzirom na to da se isključuje sveobuhvatnost roda kao kulturne

pripadnosti ovisne o mjestu ili vremenu. Upravo kod starijih generacija dolazi do traženja te sustavnosti, dok novija generacija feminističkih teoretičara ističe kako rod treba isticati različitost (Butler 2000: 19).

Razlikovanje roda i spola unosi rascjep u feministički subjekt. Iako se spol smatrao biološki nepromjenjiv i čvrst, rod je kulturološki formiran. Iz toga slijede mnogobrojne rasprave: jedni teoretičari zagovaraju da je rod skup odnosa, dok drugi feministički teoretičari iznose da je jedino ženski rod obilježen. Luce Irigaray nastavlja se na raspravu ističući tvrdnju da su žene „spol“ koji nije „jedan.“, a za S. de Beauvoir žene su negativ muškarca implicirajući da je ženski spol unaprijed definiran društvenom definicijom (Butler 2000: 24).

Butler iznosi važan zaključak:

„Rod ne bi trebalo tumačiti kao stabilan identitet ili mjesto djelovanja iz kojeg slijede različiti činovi; umjesto toga, rod je identitet koji se suptilno stvara u vremenu, koji se unosi u vanjski prostor kroz stilizirano ponavljanje činova. Učinak roda proizvodi se stilizacijom tijela i zato se mora razumjeti kao svjetovni način na koji tjelesne geste, pokreti i različiti stilovi tvore iluziju stalno rodnog jastva“ (Butler 2000: 141).

Roman *Ponos i predrasude* uistinu i možemo promatrati kroz perspektivu roda i spola. Svi su likovi na neki način ograničeni svojom kategorijom spola, ali rodnom su jasno istaknute njihove različitosti. Djevojke toga doba odgajane su da im primarni cilj u životu bude udaja, briga za njihov izgled i poslušnost, a Elizabeth je ta koja krši tipične konvencije. Iako je možda određena kategorijom spola, s obzirom na njezinu inteligenciju i njezin stav ona ne predstavlja klasičnu ženu tog doba. Ona je žena koja zna što želi i nitko ne može utjecati na nju. Kroz lik Elizabeth uočavamo da rod uistinu nije stabilan identitet i da na njega utječu mnogobrojni čimbenici.

4. Biografija Jane Austen

Spisateljica Jane Austen, rođena 1775. godine u Steventonu, živjela je u doba romantizma u Engleskoj (Beker i dr. 1986: 73.). Austen je napisala ukupno šest romana, a zbivanje svojih romana smještala je u obiteljske krugove u kojima je prikazivala međuljudske odnose (Bobinac 2012: 118). Spisateljica Jane Austen bila je tema mnogobrojnih kritičara uključujući i Waltera Allena koji navodi da je roman *Ponos i predrasude* čisti roman:

„Autor čistog romana pokušava nam pružiti zadovoljstvo ne obiljem invencije, stvaranjem velike galerije likova, izmjenama velikog broja kontrastnih prizora, nego pozornošću na formalna svojstva kompozicije, osnovnim planom, podređenošću dijelova cjelini, dok je cjelina istraživanje odnosa između likova ili odnosa prema središnjoj situaciji ili temi. Ono što bismo mogli nazvati kritikom života čistog romanopisca je vid osnovnog plana, njegove kompozicije, zapravo, u potpuno realnom smislu, njegova kritika života sačinjena je od formalnog poretka njegove građe“ (Beker 2020: 281).

Kritika ističe kako autorica pripada predstavnicima velike tradicije engleskog romana. Visoka ocjena njezinih djela učvrstila se tek kada se roman počeo smatrati važnim i ozbiljnim umjetničkim djelom. Austen se ističe organizacijom građe, ekonomičnošću kojom nije dopuštala nikakve suvišnosti, ona je tvorila ono što kritičari smatraju „čistim romanom“, ističe Beker (Beker 2002: 281-283). Njezina se djela zasnivaju na društvenoj stvarnosti Engleske toga vremena, a u središtu se nalaze moralne dileme.

Umrula je 1817. godine, a njezini su romani ostali poznati do danas (Beker i dr. 1986: 73).

4.1. Jane Austen kao feministica

Iako Jane Austen ne možemo izravno povezati sa suvremenim feminizmom, kao i što se ona izravno ne protivi društvenim normama tog doba, ona kroz svoje likove ističe svoje mišljenje o položaju i ulozi žena toga doba. U središtu njezinih romana bile su žene koje su se isticale svojom inteligencijom i hrabrošću, ali na neki način i željom za promjenom dotadašnjeg statusa. Svojim je romanima pokazala koliko dobro žene mogu pisati što je bilo jasno vidljivo zbog same čitanosti romana te je potakla i druge žene da se okušaju u pisanju.

Ona na vrlo realističan način prikazuje društvo što možemo uočiti na primjeru gospođe Bennet koja je jednostavno opsjednuta mišljenjem kako kćeri treba što bolje udati da bi imale

pristojan život. Kako je i sama Austen odrastala uz takvo društvo, odlučila je na ironičan način prikazati greške u sustavu engleskog društva. Već u prvoj rečenici romana ističe: „Opće je priznata istina da je samcu koji posjeduje lijepi imetak potrebna supruga“. Spisateljica tom rečenicom pokazuje koliko je svjesna da su žene podređene muškarcima zbog čega je odlučila u svome romanu prikazati junakinje koje nisu žrtve ili predmet tuđih odluka, čak i ako pogriješe (Čačinović 2007: 8).

Austen pokazuje način oslobađanja žena od njihovih patrijarhalnih stereotipa te opisuje kako se žene mogu usprotiviti ponižavajućem pogledu na njih. Možemo zaključiti da iako je njezin protest vrlo suptilan, on je i dalje prisutan i izuzetno važan (Shahnaz Sultana 2021: 71).

5. Ponos i predrasude

Zasigurno najpopularnije djelo Jane Austen njezin je rani roman *Ponos i predrasude* koji je završen 1797. godine, a objavljen 1813. godine. Sam roman je izrazito vješto napisan, ironija je finija i istančanija, humor je diskretan, a konciznost fabule maksimalna. U tom romanu nema niti jednog suvišnog lika, niti jedne nepotrebne epizode. Likovi su gotovo savršeno okarakterizirani, pojavljuju se izuzetno jasne i jednostavne rečenice obogaćene duhovitošću, dok s druge strane sadrže pogled na ljudski moral. Također valja istaknuti da je roman pisan kroz prizmu ženske svijesti, čak i onda kada muškarci razgovaraju žena je uvijek u blizini (Beker i dr. 1986: 74).

Kontekst nastanka ovog romana možemo povezati s prvim valom feminizma u kojem žene nisu imale prava u društvenom, ali ni u političkom smislu. Muškarac je bio taj koji je imao pravo i slobodu odabira partnerice dok su žene očajavale i međusobno se i sukobljavale oko pronalaska boljeg partnera. Jane Austen je vrlo vješto prikazala na koji je način društvo postavilo norme kojima su se žene trebale prilagođavati. Vješta i sposobna žena bila je žena koja se znala ponašati, koja je znala svirati klavir, crtati te plesti. Prava žena je morala govoriti i razne jezike te poznavati glazbu dok se sve ovo nije odnosilo na muškarce. Prikaz takve dame bila je gospođica Bingley koju je Austen prikazala kao ogorčenu ženu plitkog uma. Na takav način dolazi do favoriziranja netipičnih likova tog doba. Prilikom opisa radnje, vrlo će se jasno ustanoviti i karakterizacija pojedinih likova kao i njihovo mjesto u društvu (Gaurav, Fatima : 7)

Kao što sam već ranije naglasila, roman započinje rečenicom koja nas upućuje na tipičnu temu za njezin cijeli opus. Riječ je o roditeljima Bennet koji imaju pet odraslih neudanih kćeri, stoga se tematiziraju najvažnije odluke u životu tih djevojaka koje su ograničene položajem i statusom (Beket M. i dr. 1989: 73).

Majka Bennet prikaz je tipičnog oličenja društva toga doba. Riječ je o naivnoj ženi, ženi bez prava podređenoj muškarcu koju su vjerojatno učili da je jedina vrijednost koju žena može ostvariti dobra udaja. Upravo te stavove želi prenijeti i na svoje kćeri s obzirom na to da vrlo jasno ističe kako joj je jedina želja da se barem jedna od njezinih kćeri dobro uda (Austen 2004: 11) S druge strane otac Bennet je inteligentan, ali resigniran i otuđen od ženskog svijeta, točnije od ostalih članica obitelji, što najbolje i možemo vidjeti na samom početku romana pri razgovoru sa svojom ženom gdje njemu jednostavno nije jasno kakve veze dolazak mladog bogatog gospodina u grad ima s njihovom obitelji. Izjavio je potpuno naivno i pomalo ironično

: „Kako bi o moglo utjecati na njih?“ (*Ponos i predrasude* 2004: 6). Jedino s Elizabeth razgovara kao s ravnopravnim sugovornikom, cijeni ju i brani u svim situacijama dok mu ostali smetaju: „Svakako moram ubaciti koju dobru riječ za moju malu Lizzy“ (*Ponos i predrasude* 2004: 6).

Obitelj Bennet nije siromašna, ali nije mogla dati veliki miraz što je donekle i predstavljalo problem. Kako obitelj Bennet nije imala muškog nasljednika, imovina je trebala pripasti rođaku Collinsu s obzirom na to da žene tog doba nisu mogle biti nasljednice. Iz tog je razloga gospođa Bennet silno željela udati svoje kćeri što uspješnije. Kako prilika za to nije bilo mnogo jer se radilo o ladanjskoj Engleskoj s malenim brojem kandidata, razumljivo je bilo uzbuđenje kada se pročula vijest da će u grad doći bogati neženja gospodin Bingley (Beker 2002: 275). Gospodin Bingley, na balu koji se održavao, jasno se zanimao za najstariju sestru Jane koja je bila izrazito lijepa i spokojna, ali možda i pomalo hladna. Kada ju je prvi puta ugledao, znao je da je ona najljepša djevojka koju je ikada vidio.

Njegov prijatelj Darcy pokazao se oholim i neugodnim prema Elizabeth smatrajući ju nedovoljno lijepom. „Podnošljiva je, ali nedovoljno zgodna da bi me dovela u iskušenje; a ja trenutačno nisam raspoložen davati važnost mladim damama koje su ostala gospoda zanemarila“ (*Ponos i predrasude* 2004: 13). Nakon što je Elizabeth to čula gospodina Darcyja počela je smatrati ponosnim.

Posebice zanimljiv događaj koji je i obilježio ovaj roman bio je trenutak kad je gospodin Collins odlučio zaprositi Elizabeth, a ona ga je odbila što je bilo potpuno neobično za žene toga doba. „Primate moju zahvalu za kompliment koji mi dajete, veoma sam svjesna časti vaše bračne ponude, ali meni je nemoguće učiniti drugo doli odbiti je“ (*Ponos i predrasude* 2004: 94).

Nakon odbijanja, gospodin Collins bio je izrazito uvrijeđen te zapravo nije mogao vjerovati da se to stvarno i dogodilo:

„Vaš miraz je toliko malen da će on po svemu sudeći poništiti učinak vaše ljupkosti i ugodnih osobina. Kako stoga moram zaključiti da ne mislite ozbiljno u svom odbijanju moje ponude, odlučit ću to odbijanje pripisati vašoj želji da moju ljubav uvećate neizvjesnošću prema uobičajenoj praksi otmjenih dama“ (*Ponos i predrasude* 2004: 94).

Ne samo da se Elizabeth usprotivila tadašnjim normama, nego je pokazala hrabrost i vlastiti stav u kojem jasno pokazuje da zna što želi, a da je u tome podržava njezin otac.

Kada sam već i spomenula otmjene dame, važno je i istaknuti događaj kada je Lydia pobjegla od kuće s gospodinom Wickhamom što je zapravo bila potpuno porazna vijest. Ne samo da je time uništila svoj ugled koji je u to vrijeme bio izrazito važan za žene, već je uništila i ugled cijele obitelji koji je zapravo i jedino što je preostalo s obzirom na mali miraz. Običaj

dama bio je da budu pristojne, da poštuju odluku muškaraca, da odgovaraju svojoj obitelji i paze na tuđa mišljenja. Lydia je sve to odlučila odbaciti (Beker 2002: 280).

Kako i Nadežda Čaćinović naglašava, roman završava brakom triju od pet djevojaka, dok ni ostale dvije ne stoje loše po tom pitanju (Čaćinović 2007: 7-9). Iako su one na neki način udovoljile društvu toga doba udavši se, one su svojim buntom, inteligencijom i naglim reakcijama ipak ostvarile svoje vlastite želje, a te želje bile su udati se za onoga koga one uistinu i žele. Junakinje dakle, bez obzira na ograničene mogućnosti, odlučuju o sebi. Valja ipak istaknuti da u romanu možemo iščitati i neke stereotipe muško-ženskih odnosa koji se posebice prikazuju kod ženskih snažnih reakcija na pažnju koje dobivaju od muškaraca, kod samog načina odgoja djece, tipičnih podjela poslova, način na koje je određeno pravo vlasništva i manjak financijske stabilnosti žena. Uzevši u obzir da je jasno naglašena borba protiv tih stereotipa, ovaj roman uistinu i možemo čitati kao feministički roman. Ovo djelo, kao i cjelokupno stvaralaštvo Jane Austen je predmet divljenja kritičara.

6. Važnost braka u 18. stoljeću

Kako bismo bolje shvatili cjelokupni roman važno je istaknuti zašto je u romanu upravo glavna tema brak i zašto se sve svodi na pronalazak partnera.

Važnost braka bila je uistinu velika u 18. stoljeću što je i prikazano kroz ovaj roman koji nas u to uvodi već u prvoj rečenici. Žene tada gotovo nisu imale nikakva prava, pogotovo u pogledu braka. Vrlo mlade djevojke, najčešće oko šesnaeste godine, već su bile spremne za udaju bez mogućnosti vlastita izbora (DeForte 2016: 1). Ono što se smatralo izuzetno važnim bilo je to da su se vjenčavali pripadnici iste klase. Suprug im je bio ili unaprijed predodređen ili su ga birali kada je dolazio red za udaju. Dok je djevojka bila u kući svojih roditelja, otac je skrbio za nju u svim pogledima, a kada je bila spremna za udaju on ju je „predavao“ budućem mužu kojemu sada ona dolazi na skrb. Jednostavno rečeno, žena je imala prava na razini djeteta, prema ženama se ponašalo kao da su nesposobne brinuti se za sebe. Da se žena nikad nije udala, morala bi ovisiti o gostoljubivosti svoje muške rodbine jer nije imala nikakvo pravo na posjedovanje vlastite imovine. Do nasljeđivanja dolazi kada zemljoposjednička obitelj nema muške nasljednike, a zemljišnim ugovorom nije određeno da se zemljište može prenijeti na nasljednicu (Ganjoo 2013: 3). U ovom slučaju, kao i kod Benneta, zemlja bi pripala najbližem muškom rođaku nakon smrti muškarca koji je vlasnik zemlje. Vidimo to u *Ponosu i predrasudama* kada se govori o Collinsovom nasljeđivanju posjeda. Nakon smrti gospodina Benneta, žene Bennet ne bi imale pravo na zahtjev svog imanja što je jedan od glavnih razloga zašto je gospođa Bennet toliko nestrpljiva da vidi svoje kćeri u braku. U onom trenutku kada se žena udala potpunu kontrolu nad njom i njezinim financijama imao je muž. Muž je posjedovao njezinu zemlju i financije, a ona čak ni oporuku nije mogla sastaviti bez odobrenja muža. Stoga su neudane žene ipak bile nešto slobodnije, barem kada je riječ o financijskim pitanjima. Žene višeg statusa često bi se u mladosti zaručile s muškarcem kojeg nikada nisu upoznale ili s dovoljno udaljenom rodbinom da se to još uvijek smatralo legalnim i obitelj je mogla iskoristiti savez za povećanje svojih posjeda. To se vidi u navodnoj zaruci gospodina Darcyja s njegovom rođakinjom Anne (Elsasser 2006: 1).

Brak je dakle bio sredstvo i za socijalnu, ali i financijsku sigurnost. Iako se smatralo da su žene te kojima je cilj bogato se udati, to vrlo lako možemo osporiti na primjeru Wickhama koji je više puta pokušao oženiti bogatu djevojku, a prva za koju saznajemo je Darcyjeva sestra.

Kasnije se želi oženiti s gospođicom King kojoj zapravo ne posvećuje ni najmanje pažnje, da bi na kraju pobjegao s Lydijom. On nije jedini muški lik kojemu je financijska sigurnost bila važna. Pukovnik Fitzwilliam jednom je prilikom otvoreno razgovarao s Elizabeth o svojim razlozima za ženidbu bogate žene. Smatrao je kako ne može oženiti siromašnu ženu, ponajviše zbog načina života na kojega je navikao, točnije na luksuz. Međutim i sami smo uvidjeli da je ipak nešto bilo pogrešno u njegovom načinu razmišljanja kojega je promijenio te da je oženio Elizabeth koja je ipak imala u posjedu manje novaca nego i on sam (Bloom 2015: 16).

7. Klasna struktura društva

Likovi Austenovih romana uglavnom su pripadnici srednje klase, buržoazije. Razlike su najviše vidljive prema količini zarade koju dobivaju. Na samome početku saznajemo kako gospodin Fitzwilliam Darcy, jedan od glavnih likova, ima prihod deset tisuća funti godišnje. Unatoč ogromnim godišnjim prihodima i podrijetlu on nije pripadnik aristokracije zbog nepostojanja titule koju je trebao imati pravi aristokrat. Gospodin Bingley naslijedio je bogatstvo zbog čega se odmah smatra poželjnim potencijalnim suprugom. S druge strane vidimo obitelj Bennet čiji prihodi uglavnom sežu od dvije tisuće do pet tisuća funti godišnje zbog čega Darcy i ima predrasude smatrajući ih siromašnijim od njega. Iz toga možemo zaključiti koliku važnost novac i klasa ima i u tadašnjem društvu, ali i u prikazu odnosa među likovima u ovom romanu. Novac je kroz povijest uvijek značio isto, a to je moć. Moć odlučivanja o važnim stvarima, ali i moć biranja potencijalnog supružnika, dakle ovdje i miraz igra ulogu (Koziar 2015: 41).

Ljudi s manje novaca bili su često prikazivani kao manje vrijednima. Austenin roman to odražava kroz česta upozorenja gospodina Benneta svojoj ženi i dvije neozbiljne mlađe kćeri Lydiji i Kitty da bi trebale smanjiti svoje rashode jer su imale običaj trošiti više nego što su trebale (Austen 2004: 10). Čak su i manji iznosi novca u to vrijeme značili neku vrstu stabilnosti. S tim u vezi, gospodin Bennet imao je dovoljno novca da ga se ne prisili na posao, ali ako bi njegova obitelj potrošila više nego što si godišnje može priuštiti, prijetila bi im promjena društvenog statusa. Gospodin Bennet toga je bio svjestan te nije volio otvoreno govoriti o financijskim problemima, a također se bojao i nerazumnosti pojedinih članova obitelji. Osim zbog očitih ekonomskih razloga i straha od siromaštva, jedan od razloga za zabrinutost zbog gubitka trenutnog društvenog statusa je činjenica da je viša klasa uzor u društvu.

Zaključno s time, položaj i novac bili su izuzetno važni za 18. stoljeće jer im je ponajviše to omogućavalo pravo izbora i moć koju su svi htjeli posjedovati (Koziar 2005: 39-40).

8. Elizabeth Bennet, feministica toga doba?

Već sam ranije spomenula koliko je Elizabeth inteligentna, svojevoljna, zna što želi i bori se za to što želi. Iako je brzopleta, ona i dalje odlučuje za sebe.

Kako bismo najbolje prikazali važnost Elizabeth u ovome djelu, najjednostavnije je usporediti ju s likovima poput Jane, Charlotte i Caroline. Dok si druge žene, uključujući i ova tri lika, pokušavaju povećati šansu za brak, Elizabeth uporno odbija takav sustav i na neki ga način ismijava. Ona prkosi tradicionalnim normama čime želi istaknuti svoju želju za samostalnošću i jednakošću. Elizabeth na neki način nadahnjuje Darcyjev ponos (a ponosan je jer su Bennetovi siromašniji od njega) i utječe na njega, što pokazuje njezinu superiornost. Čak i kada ju je zamolio za ples, prvi puta ga je odbila što je pokazalo njezin stav. Vrlo često mu je proturječila, govorila mu kako su njegova očekivanja od žena prenapuhana, nikad se nije bojala iznesti svoje vlastito mišljenje, bez obzira kako bi to moglo utjecati na nju. Najbolji primjer zadirkivanja gospodina Darcyja bio je za vrijeme plesa:

„-Zbog upadice sir Williama zaboravio sam o čemu smo razgovarali.

-Mislim da nismo uopće razgovarali....

-Što mislite o knjigama?

-Knjigama... Oh, ne! Sigurna sam da nismo pročitali istu knjigu, ili je nismo pročitali s istim osjećajima“ (*Ponos i predrasude* 2004: 84).

Upravo ta superiornost nad muškarcem se jako rijetko prikazuje u djelima 18. stoljeća. Obično su žene bile prikazivane kao osjećajne, senzibilne, prepune razumijevanja, a sada vidimo prikaz neovisne žene koja ima moć nad muškim spolom, koja se nikome ne pokorava pa čak ni svojoj majci koja je bila razočarana odbijanjem Collinsa. Elizabethino odbijanje bračnog prijedloga gospodina Collinsa još je jedan primjer njezinih nekonvencionalnih ideala. Odbila je uglednog čovjek koji je trebao naslijediti bogatstvo njezina oca. Odlučila je odabrati autonomiju umjesto financijske sigurnosti (Blom 2015: 8). Unatoč društvenom ukoru koji dobiva, Elizabeth je ponosna na svoju pribranost. Najveći društveni ukor upravo dobiva od vlastite majke koja pokušava uvjeriti muža da Elizabeth što prije treba nagovoriti da se predomisli:

„Oh! Gospodine Bennet, smjesta vas trebam: svi smo uzrujani. Morate doći i natjerati Lizzy da se uda za gospodina Collinsa jer ona se zaklinje da ga ne želi, i ako se ne požurite, on će se predomisliti i više je neće htjeti“ (Austen 2004: 97)

Elizabeth inzistira na tome da bi svaki muškarac vrijedan njezine ruke treba pokazati moralni stav koji joj odgovara. Ona je pokazala da ljepota nije jedina osobina koju žena posjeduje, već da svojim umom može osvojiti muškarca kojeg želi. Elizabeth vrlo često i ismijava i kritizira muškarce u romanu, posebice Collinsa za kojeg govori da je budalast čime Austen izražava svoje stavove o patrijarhalnom društvu. Na neki način vidimo tu želju za samovoljom koja nije bila dostupna ženama tog vremena. Mnogo toga nije bilo dostupno ženama tog doba, uključujući i obrazovanje koje je Elizabeth silno željela, međutim zbog slabijeg imovinskog stanja ga nije dobila (Haydar 2014: 23-24). Iz tog razloga je u potpunosti imala razumijevanja prema pripadnicima nižih slojeva te je smatrala da nije u redu osuđivati nekoga tko nije obrazovan jer možda nije imao mogućnosti za to. Kako feminizam teži univerzalnosti i ne usmjerava se samo na jednu točku, tako se ni Elizabeth ne usmjerava samo na svoja prava, nego i na prava drugih žena i na prava žena slabijeg imovinskog stanja. Iako se današnji feminizam ponešto i razlikuje od Elizabethine borbe za prava, za to je doba napravila uistinu veliki korak. Zaključno se možemo pitati je li Elizabeth uistinu prikaz feministice ako je naposljetku prihvatila ući u brak iako se toliko borila protiv njega? Odgovor je jednostavan, ona prihvaća tek drugi prijedlog braka gospodina Darcyja, isključivo zato što je promijenio svoje moralne percepcije društva koje odgovaraju njezinu svjetonazoru. Elizabeth vjeruje da su na gospodina Darcyja utjecali njezini vlastiti moralni standardi i društvena očekivanja, a pravu njegovu velikodušnost, za razliku od oholosti, umišljenosti i ponosa koji je na početku romana pokazivao uočila je tijekom skandala njezine obitelji što joj je sugeriralo da je on uistinu i napustio predrasude koje je imao prema njezinoj obitelji. Elizabeth je isključivo zbog svog karaktera uspjela privući gospodina Darcyja i promijeniti ga. Privukla ga je njezina nekonvencionalnost, duhovitost i iznimna inteligencija, što je ukazalo na veliku promjenu prikaza ženskog lika tadašnjeg društva. Stoga odgovor na ovo pitanje svakako je potvrđan (He, Liao 2015: 294-295).

Ako se vratimo nekoliko poglavlja unazad gdje govorim o feminizmu, pronaći ćemo izreku Simone de Beauvoir „Ženom se ne rađa, nego postaje“ (Butler 1990: 17). Zasižno možemo reći da je Elizabeth postala žena. Iako je odgojena na tradicionalan način, ona je svojom inteligencijom i umom sama došla do zaključka da društvo u kakvome živi nije društvo budućnosti. Niti jedna žena ne može biti sretna ako joj se nameću pravila koja u najmanju ruku nemaju smisla. Ona je bila svjesna da je sposobna razmišljati za sebe i da joj nitko ne treba birati muža jer to može i sama napraviti. Za razliku od njezine pohlepne majke, Elizabeth nije važna samo financijska sigurnost, njoj je važno da se udaje za čovjeka kojega voli i s kojim se

može razumjeti, čija se razmišljanja poklapaju s njezinim vlastitim razmišljanjima. Iako je njoj od početka bilo stalo do Darcyja, odbila ga je prvenstveno zbog njegovih tradicionalnih stavova, a potom i jer je mislila da je načinio zlo Wickhamu i njezinoj sestri Jane. Tek kada se raščistila cijela situacija i kada je shvatila da se on stvarno promijenio, udaje se za njega.

Elizabeth Bennet je žena budućnosti koja je otvorila mnoge puteve u književnosti i promijenila percepciju ljudi na bolje.

9. Prikaz tradicionalnih likova: Caroline, Jane i Charlotte

Možda nam se danas čini vrlo neobično hvaliti ženu koja se odlučila suprotstaviti patrijarhatu, stoga sam odlučila usporediti Elizabeth s likovima Caroline, Jane i Charlotte kako bi se uistinu vidjela razlika tog doba.

One su vrlo jednostavno rečeno prikaz konvencionalnih, tradicionalnih žena 18. stoljeća koje imaju poštovanje prema društvenoj hijerarhiji. Caroline, Jane i Charlotte predstavljaju stereotipe o ženama koje mijenjaju sebe i svoje ponašanje kako bi se što bolje udale. Iako je Caroline obrazovana žena, ona uopće ne cijeni svoje obrazovanje, ali ga vrlo rado spominje u trenucima kada se želi svidjeti muškarcu, kada želi da joj se muškarac divi (He, Liao 2015: 293-294).

Ona je svjesna da to radi namjerno, te je u jednom navratu i prigovorila Elizabeth kako nikad nije iznevjerila vlastite osjećaje i stavove zbog nekoga drugoga. Za razliku od Elizabeth, u trenutku kada Darcy progovara kako ne poznaje niti jednu ženu sa značajnim postignućima, Caroline se čak složi s njim čime se podvrgava patrijarhatu isključivo kako bi se svidjela muškarcu. S druge strane imamo lik Jane. Nju ističe njezina izuzetna ljepota, nježnost i dobar odgoj. U to vrijeme bilo je karakteristično neprikazivanje emocija svom partneru čega se ona vjerno i držala, stoga gospodin Bingley nije uopće bio siguran u njezinu ljubav. Nije mu se sviđala ta hladnoća i suzdržanost. Ono što je ironično, njezin oprezni prikaz emocija kao način da udovolji gospodinu Bingleyju, barem prema onome što su društvene norme nalagale, umalo ju je koštalo njegove ljubavi. Čak je i gospodin Darcy smatrao da takva suzdržanost može značiti samo da Jane ne voli Bingleyja. Dakle, kao i Caroline, Jane je tipizirala tradicionalnu ženu, skrivajući svoje prave emocije kako bi osigurala muža. Kroz poštivanje očekivanog ženskog ponašanja, Jane potvrđuje svoju konvencionalnost u uvjerenju da se žene moraju mijenjati za muškarce (He, Liao 2015: 295).

Treći primjer tradicionalne žene bila bi zasigurno Charlotte, jako dobra prijateljica Elizabeth. Charlotte je zapravo očajnički tražila muža što vidimo najbolje u trenutku kada pokušava šarmirati Collinsa nakon što ga je Elizabeth odbila. Nju uopće nije zanimalo pitanje njezine vlastite sreće, već isključivo pitanje udaje. Silno se trudila praviti da ju zanima sve što Collins govori, smijala mu se, pokušavala ga je oraspoložiti i na neki ga način navesti da ju zaprosi. S obzirom na to da je imala dvadeset i sedam godina, za to doba bila je starija neudana žena koja je bila predmet ismijavanja. Znala je da će uz Collinsa biti financijski sigurna te da će imati dobru budućnost te joj ostalo nije bilo važno što je Elizabeth jako razočaralo. Odnos

između Elizabeth i Charlotte prikazuje sukob između netradicionalnih pogleda i tipične ženske želje za brakom. Iako Elizabeth Charlotte opisuje kao ženu otvorena uma, ženidba s Collinsom ju je znatno ograničila (Blom 2015: 15).

Kao što sam već i naglasila, ove su tri djevojke u velikoj suprotnosti prema Elizabeth zbog svojih tradicionalnih stavova kojima se prilagođavaju patrijarhalnom društvu, što zapravo mi danas zapravo osuđujemo.

9.1. Ostali likovi

U romanima Jane Austen često se može prepoznati isti tip likova: gospoda koja žive u stalnom laganju, samozavaravanju, umišljenosti, sitničavosti. U ovome romanu u tom se smislu svakako ističe lady Catherine de Bourgh, ali ograničenost gospođe Bennet valja spomenuti (Čaćinović 2007: 10).

Lady Catherine de Bourgh prikazana je kao lik aristokratkinje koja sve ostale likove gleda s visokog položaja, ohola je i sebična. Glavna odlika njezinog lika je „miješanje“ u tuđe živote. S obzirom na njezino bogatstvo, izuzetno se protivi braku Elizabeth i njezina nećaka Darcyja jer Elizabeth smatra siromašnom djevojkom bez manira. Najveći problem koji je Catherine imala bio je saznanje da bi Elizabeth mogla poremetiti plan njezine sestre i nje da se njezin nećak Darcy vjenča s njezinom kćeri Annom. Iz tog razloga odlučila se suočiti s Elizabeth i njezinom obitelji, posjetivši ju. Uz sve to, prilikom obilaska kuće obitelji Bennet vrlo negativno komentira veličinu njihova parka, raspored prozora te veličinu prostorija. Pokazuje prijezir prema siromašnjijima od nje govoreći da se njihova obitelj ne može mjeriti s njima, da jednostavno nisu dovoljno dobri (Ray 2010: 67-68). Pri razgovoru s Elizabeth, koristi svaku priliku da ju omalovažava i ismijava komentirajući manjak njezina obrazovanja za koje je svjesna da nije mogla imati jer si njezina obitelj nije mogla priuštiti guvernantu. Ona smatra da žena nije prava žena, ako nije sposobna svirati, crtati i govoriti jezik. Kroz roman ističe svoje mišljenje o tome kako se prava dama treba ponašati i izgledati, uključujući primjer kada govori da žene ne mogu same putovati kočijom te da obavezno moraju imati pratnju (Salber 2000: 1).

Gospođu Bennet valja istaknuti zbog njezine ograničenosti koju uporno usmjerava na svoje kćeri. Ona je neobrazovana žena koja je naučila živjeti u patrijarhalnom društvu gdje se žena treba pokoravati mužu, gdje ga treba služiti i gdje je jedini ženski cilj udaja. Njoj nisu važni osjećaji njezinih kćeri, njoj je kao i lady Catherine jedino stalo do ugleda obitelji i želje za bogatstvom, odnosno bogatom udajom. Elizabeth je zapravo imala sreću što joj je njezin otac

privržen, inače bi ju majka pokušala nagovoriti da se uda za gospodina Collinsa bez obzira na njezine želje. Njezino odbijanje braka shvatila je kao uvredu jer je smatrala da je financijska sreća važnija od vlastitog izbora (Berry 2013: 2). Iako je gospođu Bennet vrlo lako osuditi i svrstati među negativne likove, valja napomenuti da nije njezina krivnja što je ona odgojena na takav način. Cijeli svoj život živi u patrijarhalnom društvu i nikada nije znala za bolje. Ona je smatrala da će takvim stavom samo pomoći svojim kćerima, iako im je zapravo znatno odmagala. Lady Catherine i gospođa Bennet dva su prikaza tipičnih likova Engleske 18. stoljeća, ali različitih slojeva.

10. Prikaz ženske svijesti kroz roman

Prikaz ženskih likova u romanu *Ponos i predrasude* potpuno je raznolik. Nije moguće podijeliti ženske likove samo na tradicionalne i netradicionalne, nego i kroz samu svijest ženskih protagonistica. Žena može biti prikazana kao dobra, nježna, a može biti prikazana kao ironična, duhovita i pomalo šašava. Uz to možemo vidjeti i razlike između inteligentnih likova i manje inteligentnih ili onima kojima inteligencija uopće nije važna stavka u životu.

Iz feminističke perspektive možemo sagledati kako Jane Austen stavlja naglasak na osobni prostor koji svaka inteligentna žena mora imati kako bi ostala slobodna unutar patrijarhalnog društva. Autorica povezuje mentalni razvoj, odnosno razvoj inteligencije, s privatnim prostorom u kojem se ostvaruje mogućnost kreativnosti i slobode od domaćinskih dužnosti (Alafaireet 2012: 1). Pitanje privatnosti žena možda je najviše povezano s feminističkim radovima objavljenim nedugo nakon romana *Ponos i predrasude*, uključujući radove Virginije Woolf i Charlotte Perkins Gilman, ali se svakako Jane Austen može smatrati velikom prethodnicom zagovaratelja ovakvog stava. Woolf i Gilman objavile su radove u kojima su povezali važnost privatne sobe sa ženskom kreativnosti i fizičkom privatnosti. Jedan od načina na koji inteligentne žene u *Ponosu i predrasudama* osiguravaju privatnost jest kroz definiciju osobnog prostora na fizičkoj razini. Charlotte predstavlja ovu vrstu ženske privatnosti kroz uređenje njezina doma u Kentu. Elizabeth je Charlotte smatrala izuzetno inteligentnom ženom otvorenog uma sve do trenutka kada se udala za Collinsa (Alafaireet 2012: 1). Kada je uvidjela da je Charlotte uspjela nadmudriti gospodina Collinsa izabravši si sobu koja se njemu najmanje sviđa, što bih odmah značilo da se neće pojavljivati u toj prostoriji tako često, pokazala je koliko je i dalje slobodoumna i inteligentna. Charlottina odlučnost da osigura fizički prostor koji će nazivati vlastitim potvrđuje tvrdnje feministica, a posebno tvrdnju Virginije Woolf da svaka žena koja je željela pisati ili u Charlottinu slučaju samostalno razmišljati, mora imati "vlastitu sobu". Kod Elizabeth Bennet zapravo vidimo što znači narušavanje privatnog prostora, od toga da gospodin Collins duže boravi u kući od očekivanog, do tog da prodire do svake stavke njezinog života što njoj izaziva izuzetnu nelagodu. Njegovo neprihvatanje njezinog „ne“ u svakome je smislu oblik narušavanja privatnosti, što nam pokazuje da bez obzira na želju ostvarenja privatnog prostora, ženama to nekada nije omogućeno. Autorica ponovno kritizira patrijarhalno društvo tog doba. Za razliku od nerazumnog Collinsa, gospodin Darcy omogućuje Elizabeth drugačiji oblik privatnosti, mentalnu privatnost. On je u potpunosti svjestan njezine želje za neovisnošću i individualnošću. On ne samo da ju prihvaća, on joj se

divi. Stvaranjem inteligentnih ženskih likova koji teže očuvanju tjelesne i mentalne privatnosti Austen implicira da žene moraju izbjegavati muško uplitanje kako bi ostale neovisne i kreativne. Neuspjeh Elizabeth i Charlotte u osiguravanju definiranog fizičkog prostora od gospodina Collinsa sugerira da Austen smatra da je fizička privatnost nepraktična. Međutim, mentalna udaljenost između Elizabeth i Darcyja, zajedno s mentalnim rastom kojega prati ta udaljenost, predstavlja stav da je intelektualna privatnost i dostižna i učinkovita te se tako mogu stvoriti neovisne žene (Alaifreet 2012: 4).

11. Zaključak

Utjecaj feminizma uvelike je promijenio naše živote na bolje. Da nije bilo velikih žena koje su odlučile stati na kraj patrijarhatu, mnoge bi se žene i danas podređivale muškarcima. Svako stoljeće donijelo je bitne promjene: borbu za pravo glasa, borbu za prava unutar društva i politike, borbe za obrazovanje i samostalnost pa do toga da se feminizam proširio na univerzalnoj razini gdje obuhvaća mnoge druge ranjive skupine. Posebno značajna bila je Judith Butler koja nam je navela razliku između roda i spola te nas uvela u svoju perspektivu feminizma.

Uistinu možemo biti zahvalni Jane Austen koja je odlučila napisati roman kroz prizmu ženske svijesti u kojoj je jasno vidljiva težnja za boljom budućnošću i promjenom. S razlogom ju smatraju jednom od najboljih ženskih pisaca toga doba čiji su romani s pravom stekli popularnost i raznolike kultove u kojima se raspravljalo o njezinim romanima. Elizabeth Bennet je stvarni prikaz heroine koja nam svima može biti uzor. Pokazala je svoju inteligenciju, samosvijest i samovolju te je prkosila tradicionalnim konvencijama tog doba. S druge strane imali smo priliku vidjeti i likove koji se podređuju patrijarhatu te su na neki način simbolizirali ispraznost i površnost toga doba koju Jane Austen uvelike osuđuje. Osim same razlike između tradicionalnog i netradicionalnog, imali smo priliku i uvidjeti razlike između različitih statusa u društvu. Bogati likovi su prikazivali prijezir prema siromašnima, uz to su ih ismijavali, ali i osuđivali ističući njihove mane.

Zaključno time možemo ustanoviti da je Jane Austen svojim romanom suptilno prikazala svoju borbu za ženska prava i time osudila patrijarhat u kojemu je i sama živjela.

12. Sažetak i ključne riječi

The position and role of women in the novel *Pride and Prejudice* with an emphasis on the character of Elizabeth Bennet

Završni rad bavi se problematikom položaja i uloge žena u Engleskoj osamnaestoga stoljeća kojima je brak bio vrsta društvena ugovora. Nastoji se prikazati utjecaj feminizma na sam položaj žena te se navode najvažnije osobe koje su pridonijele velikim promjenama u društvu. Roman *Ponos i predrasude* opisuje se kroz prizmu ženske svijesti u kojemu autorica vrlo jasno određuje razliku između tradicionalnih i netradicionalnih likova kao i razliku između inteligentnih i neinteligentnih likova, te pozitivnih i negativnih likova. U radu je istaknut problem patrijarhata te društvenih klasa koji realistično prikazuju osamnaesto stoljeće.

Ključne riječi: *Ponos i predrasude*, Elizabeth Bennet, položaj žena, feminizam, uloga braka

13. Literatura

1. Austen Jane (2004.), *Ponos i predrasude*, Zagreb: Globus media
2. Beker Miroslav (2002.), *Roman 18. stoljeća*, Zagreb: Školska knjiga
3. Beker Miroslav, Bičanić Sonia i dr. (1986.), *Engleska književnost*, Zagreb: SNL
4. Bobinac Marijan (2012.), *Uvod u romantizam*, Zagreb: Leykam international
5. Butler Judith (2000.), *Nevolje s rodom, feminizam i subverzija identiteta*, Zagreb: Ga
6. Čačinović Nadežda (2000.), *U ženskom ključu: ogledi u teoriji kulture*, Zagreb: Centar za ženske studije
7. Čačinović Nadežda (2007.), *Vodič kroz svjetsku književnost za inteligentnu ženu, koristan i za inteligentne muškarce*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk

Časopisi i internetski izvori

1. Alafaireet L. (2012.) *Charlotte and Elizabeth : guardians of the female mind in Pride and Prejudice*, <https://mospace.umsystem.edu/xmlui/handle/10355/15656> , pristupano 29.7.2021.
2. Berry N. (2013.) *Pride, My Dear*, *Pride and Prejudice: The Bicentennial*, https://corescholar.libraries.wright.edu/celia_pride/preconference/blog/6, pristupano 29.7.2021.
3. Bloom E. (2015.) *Contrasting Attitudes Toward Marriage in Pride and Prejudice: Elizabeth Bennet's Disregard for the Contemporary Marital Conventions*, HKR, <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A903774&dswid=6129> , pristupano 29.7.2021
4. DeForte J. (2016.) *An Unfounded Universal Truth: A Contemporary Feminist Understanding of Pride and Prejudice*, St. John Fisher College, <https://fisherpub.sjfc.edu/ur/vol17/iss1/9/> , pristupano 29.7.2021.
5. Ganjoo P. (2013.) „Women and Marriage: Study of Pride and Prejudice and A Suitable“ *Boy, The Criterion, An International Journal in English*, vol 4.-V.
6. Haydar Naz A. (2014.) *It's a woman s a woman's world: F s world: Feminist themes fr eminst themes from Pride and Prejudice to The Lizzie Bennet Diaries* , The University of Tennessee, Knoxville, https://trace.tennessee.edu/utk_gradthes/3153/ , pristupano 29.7.2021.

7. He X., Liao L. (2015.) *Women Consciousness Exploration in Jane Austen and Her Works*, Journal of Education and Training Studies,

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1078268.pdf> , pristupano 29.7.2021.

8. Huqe F., Khan M. E. I, Nishat M. S, Rahman S., Tahmina F. (2014.) *Contemporary feminism and love affairs: a probe into Pride and Prejudice*, Int. J. Soc. Dev. Inf. Syst.,

https://www.academia.edu/16106825/CONTEMPORARY_FEMINISM_AND_LOVE_AFFAIRS_A_CRITICAL_PROBE_INTO_PIDE_AND_PREJUDICE , pristupano 29.7.2021.

9. Koziar F. (2015.), *Manners, Mobility, Class, and Connection in Austen's Emma and Pride and Prejudice*, Criterion: A Journal of Literary Criticism,

<https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1046&context=criterion>,

pristupano 29.7.2021.

10. Mihaljević D. (2016.) *Feminizam- što je ostvario?*, Mostariensia : časopis za društvene i humanističke znanosti, Vol. 20 No. 1-2

11. Ray J. K. (2008.) *Pride and Prejudice: The Tale Told by Lady Catherine's House*, The Explicator,

<https://doi.org/10.3200/EXPL.67.1.66-70> , pristupano 29.7.2021.

12. Salber C. (2000.), *“Excuse my interference” : Meddling in Pride and Prejudice*, A publication of Jane Austen Society of North America,

<http://www.jasna.org/persuasions/on-line/vol21no2/salber.html>, pristupano 29.7.2021.

13. Sultana Z. (2012.) *Feminism in Jane Austen's Pride and Prejudice*, Journal of Human Sciences, <https://www.iasj.net/iasj/article/87733> , pristupano 29.7.2021.